

MER OM VÅR KULTURSKATT ÅRSTA SLOTT

av Gunnel Stenqvist, ur Glimtar 2008

När får vi se en trädgårdsmästare bland blommor, rabatter och odlingar i parken på Årsta Slott. Som på denna gamla bild. Bilden från Haninge kommuns arkiv

Årsta slott och säteri har en rik och spännande historia. Denna kan vi följa i de artiklar som publicerats i Glimtar. Korsfarare, riksföreståndare, amiraler, kulturpersonligheter, förläggare, köpmän och byggbolag har ägt Årsta. Numera ägs slottet av Haninge kommun och markerna i första hand av ett byggbolag och av Lars Fröstad (min bror).

Brukspatron C F Bremer köpte slottet 1805 och de stora marker som tillhörde egendomen. Fredrika var då fyra år och så här skriver Fredrikas

äldsta syster Charlotte om första anblicken av Årsta *"Jag minnes mycket väl, att vid framkomsten tyckte både Fredrika och jag, att det stora, slottlika huset med sin utbyggnad med torn, sitt ovanligt höga tak, sina höga fönster med helt små glasrutor i blyinfattning och de höga mörka murarne, från hvilka rappningen på många ställen fallit af, icke alls såg vackert ut. Hade vi förstätt ordet hemskt, så skulle vi visst tänkt på det vid åsynen af det då förfallna gamla Årsta byggdt för nära 200 år sedan af fru Barbro Åkesdotter Natt och Dag under det att hennes man, amiral Bielkenstierna, var ute i trettioåriga kriget. När vi sedan kommo in i den stora, genom tre våningar hvälfda, präktiga förstugan med sina höga stenpelare och dubbla trappuppgångar, begärde vi få tillåtelse att få springa i trapporna, den ena trappan upp, den andra ned, hvilket gärna tilläts oss, då vi på det sättet vore bäst ur vägen medan allt ur vagnarna uppäckades. Detta nöje, så nytt för oss, dittills instängda barn, gjorde oss mycken glädje."* Hon skriver vidare att hela övervåningen var oinredd och att den bestod av stora salar innanför tjocka murar och med grova ekbjälkar i taket. *"De största af dessa salar var 24 alnar i fyrkant, hade nio höga fönster och en jättespis, på hvars öfre del hvilade två stenblock med i dem uthugna Bielkenstiernska och Flemmingska vapnen. Golfvet var inlagdt i rutor av ek (skall vara furu). Denna sal hade i forna dagar varit en gästbudssal och ännu stod där kvar det stora, klumpiga häst-skobordet, som upptog två hela sidor af rummet."*

Bremer genomförde en genomgripande renovering och inredde den övre våningen i slottet-- ett arbete som pågick under flera år. (Under denna tid bodde familjen om somrarna på Nynäs gods som Bremers också ägde).

Slottet är till det yttre i stort sett oförändrat sedan det uppfördes på 1600-talet och inomhus har trapphallen kvar sin ursprungliga utformning. Furuparketten finns kvar i salongen men den stora spisen ersatte Bremer med en kakelugn på vars eldskärm finns graverat ett B som i Bremer. Den vita empiremöbeln som fick ta det hästskoformade bordets plats finns fortfarande kvar. Där finns också Fredrikas porträtt liksom en Stockholmsmålning där Fredrika förekommer. I salongen, som är slottets vackraste rum, står också, som på Fredrikas tid, det sällsynta flöjturet som inköptes av Fredrikas far. Han spelade ofta på detta och från spelverket kan vi ännu idag lyssna till gustaviansk musik.

Årsta slott var i familjens ägo till 1853. De nya ägarna, familjen Saxenberg, välkomnade Fredrika som gäst och vän och hon fick disponera några rum i

slottet till sin död 1865. Familjen Saxenberg har en minneslund i den s.k. engelska parken.

I början av 1900-talet genomgick slottet en total förändring. Några rum som idag är den Bremerska museivåningen är de enda som lämnades någorlunda i fred. De ursprungliga flyglarna finns inte heller kvar. Flyglarna var på Bremers tid långa röda envåningshus som Bremers rustade upp. I den högra bodde gårdsfolket, bl.a. Fredrikas högt aktade trädgårds-mästare Erik.

Då liksom nu fanns en stor sandad gårdsplan framför byggnaderna. I slutet av sandplanen fanns vackra blomsteranläggningar och mjukt slingrande gångar runt spegelblanka dammar med näckrosor. Bakom den vänstra flygeln sträckte sig en vid lång trädgård avdelad i regelbundna kvarter med gamla fruktträd. Vid sidorna av snörräta gångar växte låga täta hasselbuskar. Under de tider Fredrika vistades här hade hon dagliga samtal med Mäster Erik om vad som skulle odlas och försäljas. Arstas produkter såldes till Stockholm och berömdes för sin höga kvalitet. Försäljningen gav ett inte föraktligt bidrag till Fredrikas filantropiska insatser för det fattiga folket i socknen.

Ända till 1960-talet bestod trädgården i sitt ursprungliga skick d.v.s. till slutet av Meeths tid här. Lindalléerna anses vara anlagda på Fredrikas tid och hon tog ofta sina kvällspromenader här på gamla dar. I parken gjordes stora omdaningar på hennes tid. Hon kunde inte förlika sig med den stela 1600-talsstilen med högväxta tunga askar utan lät anlägga den s.k.

Engelska parken med sina mjukt slingrande gångar samt små blombeväxta kullar, allt i romantisk stil. Hon lät plantera gullvivor, blåsippor, liljekonvaljer, styvmorsviol, gullpudra, syren och lärkträd. Genom den mjuka inramningen förtogs intrycket av slottet Blåsborg eller Thorsborg som hon kallade Årsta i sina romaner.

Att återställa parken runt slottet och bygga upp växthusen och kunna servera lokalt odlade grönsaker etc. i restaurangen med Rosendals trädgård på Djurgården eller Wij trädgårdar i Ockelbo som förebild och att utveckla slottet till en mångsidig och öppen kulturinstitution - det vore ett spännande projekt.

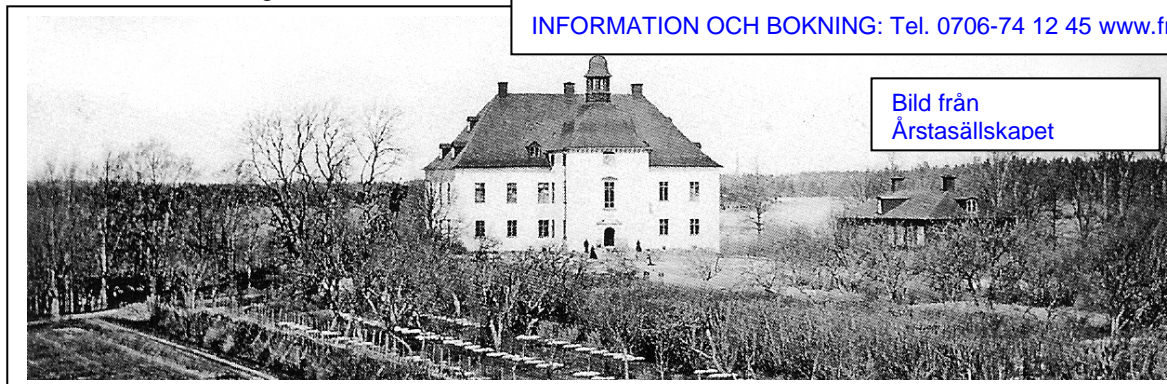

Bild från
Årstasällskapet

Slottets tillgänglighet

Det känns nästan genant att tänka på hur lite uppmärksamhet Haninge kommun har ägnat Årsta slott som kulturinstitution om man jämför med hur man på andra håll i landet tagit hand om sina kulturhistoriska bostäder. Jag tänker på Selma Lagerlöfs Mårbacka, Heidenstams Övralid bland många andra.

Slottet är i första hand klubblokal och restaurang. Haninge golfklubb hyr slottet som klubblokal. Enligt det hyreskontrakt som golfklubben har med Tornbergets Fastighetsförvaltnings AB (ett av Haninge kommun helägt bolag) ingår dock inte Fredrika Bremer-våningen. Tillgängligheten till våningen är i kontraktet vagt formulerad. Golfklubben, som i sin tur har avtal med restaurangägaren, har av praktiska skäl valt att överföra åtagandet till denne. Tillgängligheten till slottet och Fredrika Bremervåningen styrs därför av den restaurangverksamhet som bedrivs på slottet. När restaurangen är stängd - vilket den är långa tider vintertid - har vi inte tillträde till slottet. Inte heller under tider när restaurangen har olika evenemang.

Det är nu hög tid att någon får det formella ansvaret för slottet som kulturinstitution. Slottet har tidigare sorterat under kulturförvaltningen men hör numera, som kommunens andra fastigheter, till kommunens fastighetsbolag. Detta bör dock inte hindra att kulturförvaltningen ansvarar för "dispositionen" av slottet.

Visning och guidning

Vissa tillrätallägganden med anledning av artikel om Årsta slott i Glimtar nr 2 2007: Arstasällskapet hyr inte Fredrika Bremervåningen, utan ansvarar för den i samarbete med Tornbergets Fastighetsförvaltnings AB. Vi arbetar helt ideellt och har inga bidrag från vare sig stat eller kommun och de inkomster vi får genom guidningar och bokförsäljning går oavkortat till Årsta slott.

Tyvärr förekommer det att guidningar lämnas ut till andra guider som behåller pengarna själva. Det tycker vi är tråkigt eftersom vi använder våra inkomster av guidningarna till olika åtgärder i Fredrika Bremervåningen och för marknadsföring av slottet.

INFORMATION OCH BOKNING: Tel. 0706-74 12 45 www.fredrikabremer.net